

INILOLAJS GOGOLIS
IVANS FJODOROVIČS
ŠPONKA UN VIŅA
KRUSTMĀMIŅA

IZLASE //LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA, 1948

FB2: Imants Ločmelis <imantslochmelis@inbox.lv >, 02 July 2011, version 1.0

UUID: 9B3BCFBD-B7CE-4B43-8600-1C5E8B540C17

PDF: fb2pdf-j.20180924, 29.02.2024

NIKOLAJS GOGOLIS

**IVANS FJODOROVICS
ŠPONKA UN VIŅA
KRŪSTMĀMIŅA**

NIKOLAJS GOGOLIS

IZLASE

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA 1948

Tulk. M. Mencendorfa

Noskannējis grāmatu un FB2 failu izveidojis Imants
Ločmelis

IVANS FJODOROVICS ŠPONKA UN VIŅA KRŪSTMĀMIŅA

IVANS FJODOROVICS ŠPONKA UN VIŅA KRUSTMĀMIŅA

Ar šo stāstu notika atgadījums: mums to atstāstīja no Gadjačas atbraukušais Stepans Ivanovičs Kuročka. Jums jāzina, ka atmiņa man, grūti ir pateikt, cik nelādzīga: saki vai nesaki, viss vienalga. Tikpat kā ūdeni sietā liet. Pazīdams savu vājību, tieši palūdzu viņu uzrakstīt to burtnīciņā. Nu, lai dievs viņam dod veselību, priekš manis viņš arvien bija labs cilvēks, ņēmās un uzrakstīja. Es to ieliku mazajā galdiņā; jūs, domāju, to labi pazīstat; tas stāv kaktā, kad ieiet pa durvīm... Jā, aizmirsu, ka jūs pie manis nekad neesat bijuši. Mana vecene, ar kuru jau trīsdesmit gaidu dzīvoju kopā, nav savu mūžu lasīt mācījusies, — nav ko slēpt. Lūk, ievēroju, ka viņa cep pīrādziņus uz kāda papīra. Pīrādziņus viņa, mīlie lasītāji, cep brīnišķīgi jaukus; labākus pīrādziņus jūs nekur neēdīsiet. Paskatījos nez' kā pīrādziņam apakšpusē — skatos: rakstīti vārdi. Sirds man it kā pare-dzēja: pieeju pie galdiņa — no burtnīciņas ne puse vairs nav atlikusi. Pārējās lapas visas izvazājusi pīrāgiem! Ko darīsi? Uz vecuma dienām jau neiesi kauties! Pērn gadījās braukt cauri Gadjacai; tīšam, nenobrauci® līdz

pilsētai, iesēju mezglu, lai neaizmirstu palūgt par to Stepanu Ivanoviču. Ar to vēl nepietika: nosolījos pats sev: tikko nošķaudīšos šķaudīšos pilsētā, tā tas jāatceras. Viss velti. Izbraucu cauri pilsētai, ir nošķaudījos, ir nošķaucos kabatas lakatiņā, bet tomēr aizmirsu; atcerējos tik, kad biju jau aizbraucis verstis sešas aiz zastavas. Neko darīt, bija jāiespiež bez beigām. Ja nu tomēr kāds gribētu zināt, par ko iet runa tālāk šinī stāstā, tam tikai jāaizbrauc uz Gadjaču un jāpalūdz Stepans Ivanovičs. Viņš ar lielāko prieku pastāstīs jums to, kaut vai no jauna, no sākuma līdz galam. Viņš dzīvo netālu no mūra baznīcas. Tur nogriežas tāda maza šķērsieliņa; kā iegriežas šķērsieliņā, tā tūliņ otri vai trešie vārti. Taču vēl labāk: kad ieraudzīsiet pagalmā garu kārti ar paipalu galā un jums pretim iznāks resna sieva zaļos lindrakos (viņš, nebūs par ļaunu pateikt, dzīvo vecpuišī), tad tā ir viņa sēta. Bez tam jūs varat viņu sastapt arī tirgū, kur viņš mēdz būt ikrītus līdz pulkstens deviņiem — izmeklēt zivis un saknes savam galdam — un sarunājas ar Antipa tētiņu vai uzpircēju — žīdu. Jūs viņu tūliņ pazītu, jo nevienam vairāk, kā tikai viņam, ir puķaina audekla bikses un dzeltenī nanķina

svārki. Vēl kāda pazīme: iedams viņš vicina rokas. Vēl, netaisnības turienes tiesas piesēdētājs, Deniss Petrovičs, ieraudzīdams viņu no tālienes, arvien mēdza teikt: «Skatieties, skatieties, lūk, kur iet vēja dzirnavas!»

1 Ivans Fjodorovičs Šponka

Jau četri gadi, ka Ivans Fjodorovičs Šponka ir atvaļinājumā un dzīvo savā Vitrebenku ciematā. Kad viņš vēl bija Ivaniņš, tad mācījās Gadjačas apriņķa skolā un, jāsaka, bija visgodīgākais un viscentīgākais zēns. Krievu gramatikas skolotājs Nikifors Timofejevičs Dejepričastije mēdza teikt: ja visi viņam būtu tik centīgi kā Šponka, tad viņš nenēsātu klasē līdzīgu kļavas koka līnealu, ar kuru, kā pats atzinās, piekusa daudzīt pa rokām sliņķiem un draiskuļiem. Burtnīca viņam vienmēr bija tīra, salīnijēta, bez mazākā traipiņa. Sēdēja viņš arvien rātņi, salicis rokas un acis pievērsis skolotājam, un nekad nepiekāra sev priekšā sēdošam biedram papīriņus uz muguras, negraizīja solu un pirms skolotāja ienākšanas klasē nespēlējās — kaudzīte krājies. Ja kādam ievajadzējās nazīša uzasināt spalvu, tas nekavējoties griezās pie Ivana Fjodoroviča,

zinādams, ka tam arvien nazītis pie rokas; un Ivans Fjodorovičs, toreiz vēl Ivaniņš, izņēma nazīti no neliela ādas pārvalka, kas bija iesiets saitiņā viņa pelēko svārku pogu caurumā un lūdza tikai nekasīt spalvu ar naža asmeni, apgalvodams, ka tam nolūkam ir naža mugura. Tāds godīgums drīz pievērsa viņam pat paša latiņu valodas skolotāja uzmanību, kura kāss priekšnamā vien jau, iepriekš nekā parādījās durvīs viņa frizēs šinelis un baku rētām izraibotā seja, iedvesa bailes visai klasei. Sis briesmīgais skolotājs, kuram uz katedras vienmēr gulēja divi saišķi rikšu un pusklases tupēja uz ceļiem, iecēla Ivanu Fjodoroviču par klases uzraugu, neraugoties uz to, ka klasē bija daudzi ar ievērojami lielākām spējām. Te nevar atstāt neievērotu kādu gadījumu, kas iespaidoja visu viņa turpmāko dzīvi. Kāds no viņam uzticētiem skolēniem, lai pamudinātu savu auditoru ierakstīt viņam atzīmēs scil, kaut gan viņš no sava uzdevuma ne nieka nezināja, bija atnesis klasē papīrā ievīs-tītu, taukiem pārlietu bļīnu. Ivans Fjodorovičs, kaut gan turējās pie taisnības, tobrīd bija izsalcis un nespēja atturēties pretim kārdinājumam, paņēma bļīnu, aizlika sev priekšā

grāmatu un sāka ēst, un tā bija aizņemts ar to, ka pat nepa-manīja, ka klasē pēkšņi iestājies nāves klusums. Ar šausmām atjēdzās tikai tad, kad no frīzes šineļa pastiepās briesmīga roka, saņēma viņu aiz auss un izvilka klases vidū. «Dod šurp blīnu! Dod, tev saka, nelieti!» bargais skolotājs teica, satvēra pirkstiem taukaino blīnu un izsvieda to pa logu, stingri aiz-liegdams skolniekiem, kas skraidīja pagalmā, to pacelt. Pēc tam tūliņ visai sāpīgi nopēra Ivanu Fjodoroviču pa rokām; un pareizi: vainīgas bija rokas, kam ņēma, un ne cita kāda ķermeņa daļa. Kā arī būtu bijis, tikai no tā brīža biklums, kas jau tā bija nešķirams no viņa, pieņēmās vēl lielākā mērā. Varbūt šis pats notikums bija par iemeslu tam, ka viņam nekad nebija vēlēšanās iestāties civildienestā, jo pie-redze rādīja, ka ne arvien var noslēpt galus. Viņam daudz netrūka no piecpadsmit gadiem, kad viņš pārgāja otrā klasē, kur saīsinātā katķisma un četrū aritmētikas darbību vietā viņš ķērās pie plašākā, pie grāmatas par cilvēka pienāku-miem un pie daļām. Bet, redzēdams, ka, jo tālāk mežā, jo vairāk malkas, un, saņēmis vēsti, ka tēvs miris, palika tur vēl divi gadus un ar mātes piekrišanu

iestājās pēc tam N kājnieku pulkā. N kājnieku pulks nepavisam nebija tādas šķiras, pie kādas pieder daudzi kājnieku pulki, un kaut gan novietojās pa lielākai daļai sādžās, tomēr bija tā nostādīts, ka nepalika iepakāļ pat dažam labam kavalerijas pulkam. Lielākā daļa virsnieku dzēra stipru izsaldētu degvīnu un prata raustīt žīdus aiz peisakiem ne sliktāk par huzariem; daži no viņiem dejoja pat mazurku, un N pulka pulkvedis, sarunādamies sabiedrībā, nekad nepalaida garām gadījumu, to nepieminējis. «Man,» viņš parasti runāja, pēc katra vārda piesizdams savam vēderam, «daudzi dejo mazurku, ļoti daudzi, visai daudzi.» Lai vēl labāk parādītu lasītājiem N kājnieku pulka izglītību, piezīmēsim, ka divi no virsniekiem bija ārkārtīgi kāršu spēlmaņi, kādus pat kavaleristu starpā nevar atrast un paspēlēja mundieri, cepuri, šineli, zobena pušķi un pat apakšveļu. Saskarē ar tādiem biedriem Ivans Fjodorovičs tomēr neko nezaudēja no sava bikluma: un tā kā viņš nedzēra stipro izsaldēto degvīnu, bet atzina par labāku glāzīti parastā degvīna pirms pusdienām un vakariņām, nedejoja mazurku un nespēlēja kārtis, tad, protams, palika arvien vientulībā.

Tādā kārtā, kad citi brau-kāja ar sādžas iedzīvotāju zirgiem ciemos pie sīkajiem muiž-niekiem, viņš sēdēja savā dzīvoklī, vingrinādamies darbos, kas īpatnēji vienīgi lēnprātīgai un labai dvēselei: gan tīrīja pogas, gan lasīja sapņu grāmatu, gan uzstādīja pelu lamatas savas istabas kaktos, gan beidzot, nometis mundieri, gulēja gultā. Tāpēc pulkā nebija neviena kārtīgāka par Ivanu Fjodoroviču, un savu vadu viņš komandēja tā, ka rotas komandieris arvien nostādīja viņu par paraugu. Tāpēc arī īsā laikā, vienpadsmit gadus pēc praporščika pakāpes iegūša-nas, viņu paaugstināja par podporučiku. Šajā laika sprīdī viņš saņēma ziņu, ka māmiņa mirusi, bet krustmāmiņa, māmiņas īstā māsa. kuru viņš pazina tikai tāpēc, ka viņa veda tam bērniņā un sūtīja pat uz Gadjaču kaltētus bum-bierus un pašas izgatavotas piparkūkas (ar māmiņu viņa bija naidā, tāpēc Ivans Fjodorovičs vēlāk neredzēja viņu), — šī krustmāmiņa savā labsirdībā uzņēmās pārvaldīt viņa nelielo īpašumu, ko viņa savā* laikā paziņoja vēstulē.

Ivans Fjodorovičs, būdams pilnīgi pārliecināts par krusi- māmiņas gaišo prātu, sāka pa vecam

izpildīt savu dienestu. Cits viņa vietā, ticis tādā dienesta pakāpē, būtu uzpūties, bet uzpūtība viņam bija galīgi sveša un, kļūvis par podporučiku, viņš palika tas pats Ivans Fjodorovičs, kas kādreiz bija bijis arī praporščika pakāpē. Četrus gadus pēc šīs viņam nozīmī-gās dienas viņš gatavojās kopā ar pulku iziet no Mogilevas guberņas uz Lielkrieviju, kad saņēma šāda satura vēstuli: «Mīlais māšasdēls, Ivan Fiodorovič!» *

«Nosūtu tev veļu: piecus pārus diegu zeķīšu un četrus smalka audekla kreklus, bez tam gribu parunāt ar tevi par lietu: tā kā tev jau ir diezgan augsta dienesta pakāpe, kas, domāju, tev ir zināms, un tu esi iegājis tādos gados, kad laiks nodarboties ar saimniecību, tad kara dienestā tev nav vairs ko darīt. Esmu jau veca un nevaru tavā saimniecībā visu pārlūkot; un arī, patiesi, man daudz kas tev personīgi atklājams. Atbrauc, Ivaniņ! Cerībā uz patiesu prieku tevi redzēt palieku tevi sirsnīgi mīlēdama tava krustmāte.»

Vasilisa Cupčevska.

«Mums sakņu dārzā izauguši brīnišķīgi rutki: vairāk līdzī-nās kartupeļiem nekā rutkiem.»

Nedēļu pēc šīs vēstules saņemšanas Ivans

Fjodorovičs uz-rakstīja tādu atbildi:

«Cienījamā kundze, krustmāmiņa, Vasilisa Kašparovna!»

«Daudzreiz pateicos jums par veļas atsūtīšanu. Sevišķi zeķes man ļoti vecas, tā ka pat dieninieks tās jau četras reizes lāpījis, un tās pēc tam kļuvušas ļoti šauras. Attieco-ties uz jūsu domām par manu dienestu, esmu pilnīgi viens prātis ar jums un aizvakar iesniedzu lūgumu dēļ atvaļinā-juma. Tikko saņēmu atvaļinājumu, salīgšu vedēju. Jūsu iepriekšējo komisiju, attiecībā uz kviešu sēklu, Sibīrijas arnautku, nevarēju izpildīt: visā Mogiļevas guberņā tādas nav. Bet cūkas te baro pa lielākai daļai ar brāgu, piejaucot nedaudz novadājušos alu.»

«Pilnā cieņā, cienītā kundze, krustmāmiņa, palieku māsas-dēls

Ivans Šponka.

Beidzot Ivans Fjodorovičs dabūja atvaļinājumu ar poru- čika pakāpi, salīga par četrdesmit rubļiem žīdu no Mogiļe-vas līdz Gadjačai un iesēdās kulbā tai pašā laikā, kad koki tērpās jaunās, vēl retās lapās, visa zeme spilgti apzēla ar jaunu zaļumu un viss lauks smaržoja pēc pavasara.

II Ceļš

Ceļā nekas sevišķs neatgadījās. Brauca vairāk nekā divas nedēļas. Varbūt pat vēl ātrāk būtu atbraucis Ivans Fjodoro-vičs, bet dievbijīgais žīds pa sestdienām ieturēja šabas un, apklājies ar savu pātaru deķi, visu dienu skaitīja pātarus. Taču Ivans Fjodorovičs, kā es jau agrāk atzīmēju, bija tāds cilvēks, kas negarlaikojās. Pa to laiku viņš atvēra čemo-dānu, izņēma veļu, apskatīja to labi: vai kārtīgi izmazgāta, kārtīgi salikta; noņēma rūpīgi spalviņu no jaunā mundiera, kas bija šūts jau bez uzplečiem, un visu to salika atkal atpa-kaļ visrūpīgākā kārtā. Grāmatas viņam, vispār sakot, nepa-tika lasīt, bet, ja dažreiz ieskatījās sapņu grāmatā, tad tikai tādēļ, ka viņam patika sastapt tur to, ko jau zināja, ko jau vairākas reizes bija lasījis. Tā pilsētas iedzīvotājs noiet katru dienu klubā ne tādēļ, lai dzirdētu tur ko jaunu, bet lai sastaptu tur tos draugus, ar kuriem viņš jau no neatmi-nāmiem laikiem ir paradis patērzēt klubā. Tā ierēdnis ar lielu labpatiku lasa adrešu kalendaru vairāk reižu dienā ne kādu diplomātisku pasākumu pēc, bet viņu bezgala sajūs-mina iespiestiem burtiem rakstītie vārdi. «A! Ivans Gavri-lovičs tāds un

tāds!» viņš dobji pie sevis atkārtu. «Ā! un, lūk, arī es! Hm!...» Un nākamajā reizē pārlasa atkal tos pašus ar tiem pašiem izsaučieniem.

Pēc divu nedēļu ilgā brauciena Ivans Fjodorovičs sasnie-dza sādžiņu, kas atradās simt verstu no Gadjačas. Tas bija piektdienā. Saule jau sen.bija nogājusi, kad viņš ar kulbu un židu iegriezās iebraucamā sētā. Šī iebraucamā vieta ne caur ko neatšķirās no citām, kas ierīkotas nelielajās sādžiņās. Tajās arvien ar lielu centību pacienā ceļnieku ar sienu un auzām, it kā viņš būtu pasta zirgs. Bet, ja viņam iegribētos pabrokastot, kā parasti brokasto kārtīgi ļaudis, tad viņš varētu pataupīt savu ēstgribu neskartu līdz citam gadījumam. To zinādams, Ivans Fjodorovičs jau priekšlaikus bija apgādājies ar divām virtenēm bubļiku un desu un, palū-dzis glāzīti degvīna, kas netrūkst nevienā iebraucamā vietā, sāka ieturēt vakariņas, nosēdies uz sola pie ozola galda, kas stingri bija ierakts māla klonā. Šinī laikā kļuva dzirdama ratu rīboņa; iečīkstējās vārti; bet ilgi vilcinājās iebraukt sētā. Stipra bals bārās ar veceni, kas turēja traktieri:

«Es iebraukšu,» Ivans Fjodorovičs izdzirda: «bet, ja tavā mājā man iekodīs kaut viena blakts,

tad piekaušu tevi, vecā ragana, nudien, piekaušu!
un par sienu nekā nedošu!»

Pēc kādas minūtes durvis atvērās un ienāca,
vai pareizāk sakot, ielīda resns cilvēks zaļos
svārkos. Galva viņam nekus-tīgi balstījās uz īsā
kakla, kas likās vēl resnāks divstāvu

zoda pēc. Likās, pēc ārējā izskata viņš
piederēja pie tiem ļaudīm, kas par niekiem nekad
galvu nelauza un kurie, visā dzīvē gāja kā pa
taukiem.

«Esiet sveicināti, cienītais kungs!» viņš teica,
ieraudzīji. Ivanu Fjodoroviču.

Ivans Fjodorovičs klusu paklanījās.

«Bet atļaujiet jautāt: ar ko man ir gods runāt?»
turpināja resnais atbraucējs.

Tā nopratināts, Ivans Fjodorovičs neviļus
piecēlās no savas vietas, ieņēma kareivisku stāju,
ko viņš arvien mēdza darīt, kad viņam kaut ko
jautāja pulkvedis.

«Atvaļināts poručiks, Ivans Fjodorovičs
Šponka,» viņš at-bildēja.

«Bet vai drīkstu jautāt, uz kādām vietām jums
labpatīk braukt?»

«Uz paša ciematu Vitrebeņkiem.»

«Vitrebeņki!» iesaucās stingrais pratinātājs.

«Atļaujiet, cienītais kungs, atļaujiet!» viņš runāja, tuvodamies viņam un vicinādams rokas, it kā viņu kāds nelaistu klāt vai arī viņam būtu jāspraužas pūlim cauri, un, piegājis, apskāva Ivanu Fjodoroviču un nomutēja vispirms uz labā, tad uz kreisā, un tad atkal uz labā vaiga. Ivanam Fjodorovičam ļoti patika šī skūpstīšana, jo viņa lūpas uztvēra nepazīstamā lielos vaigus kā mīkstus spilvenus.

«Atļaujiet, cienītais kungs, iepazīties!» resnis turpināja, «esmu tā paša Gadjačas aprīņka muižnieks un jūsu kaimiņš; dzīvoju no jūsu Vitrebeņku ciemata ne tālāk par piecām verstīm, Chortišče ciematā; bet mans vārds un uzvārds ir Grigorijs Grigorjevičs Storčenko. Katrā ziņā, katrā ziņā, cienītais kungs, negribu jūs ne pazīt, ja neatbrauksiet cie-mos Chortiščes ciematā. Tagad es steidzos vajadzības dēļ... Bet kas tas?» viņš uzrunāja rāmā balsī savu žokeju, zēnu kazaku svārkos, salāpītiem elkoņiem, kas ar neizpratnes iz-teiksmi sejā krāva galdā saiņus un kastes. «Kas tas ir, ko?» un Grigorija Grigorjeviča seja kļuva nemanāmi bargāka un bargāka. «Vai es to tev te pavēlēju nolikt, mīlais? Vai es to tev te pavēlēju nolikt, nelieti? Vai es tev neteicu vispirms

uzsi'ldīt vistu, blēdi? Ej!» viņš uzkiedza, piesperdams kāju. «Pagaidi, šņukuri! Kur kastīte ar stopiņiem? Ivan Fjodoro- vič,» viņš sacīja, ieliedams glāzītē zāļu degvīnu; «padevīgi lūdzu iebaudīt zāļu degvīnu!»

«Nudien, nevaru . . . man jau bija gadījums ...»
Ivans Fjodorovičs atrunājās stostīdamies.

«Ir dzirdēt negribu, mīļais kungs!» muižnieks paaugsti-nāja balsi, «ir dzirdēt negribu! No vietas nekustēšu, kamēr neizdzersiet...»

Ivans Fjodorovičs, redzēdams, ka nevar atteikties, izdzēra ar labpatiku.

«Tā ir vista, cienījamais kungs,» resnais Grigorijs Grigor-jevičs turpināja, sagriezdams to ar nazi koka kastē. «Man jums jāsaka, ka mana pavāre Javdocha dažreiz mīl piedzer-ties un tāpēc bieži sagraudē. Ē, puis!» viņš griezās pie zēna kazaka svārkos, kas ienesa pēli un spilvenus, «klāj man guļu uz grīdas istabas vidū! Pielūko, siena vairāk paliec pagalvī zem spilvena. Un izplūc sievai no kodeļas šķipsnu kaņepāju, ko aizbāzt ausis pa nakti! Jums jāzina, cienījamais kungs, ka man ir paradums pa nakti aizbāzt ausis no tās nolādētās reizes, kad kādā krievu krogā man kreisajā ausī ielīda tarakans. Nolādētie

kacapi, kā es vēlāk dabūju zināt, ēd pat kāpostus ar tarakaniem. Nav aprakstāms, kas ar mani no-tika: ausi tā kutina, tā kutina, ka jālec vai gar sienu uz augšu! Man palīdzēja jau mūsu apgabalā vienkārša vece-nīte un ar ko, kā gan jūs domājat? vienkārši ar apvārdo-šanu. Ko jūs teiksiet, mīļais kungs, par ārstiem? Es domāju, ka viņi vienkārši māna un muļķo mūs: daža 'laba vecenīte zina divdesmit reižu labāk par visiem šiem ārstiem.»

«Tiešām, jums labpatīk runāt visīstāko patiesību. Daža laba ir gan tiešām ...» Te viņš apstājās, it kā neatrazdams tālāk pieklājīga vārda. Nebūs par ļaunu arī man te pateikt, ka viņš vispār nebija vārdos devīgs. Varbūt tas nāca no bik-luma, bet varbūt arī aiz vēlēšanās daiļrunīgi izteikties.

«Pamatīgi, pamatīgi izpurini sienu!» Grigorijs Grigorjevičs teica savam sulainim, «te viņiem tāds riebīgs siens, tā vien tik pielūko, ka neiekļūst kāds sprungulītis. Atļaujiet, cienīja-mais kungs, jums novēlēt labu nakti! Hītu jau neredzēsi-mies. Es izbraukšu pirms gaismas. Jūsu žīds turēs šabas, jo rītu sestdiena, tā kā jums nav ko celties agri. Neaizmirstiet tikai manu lūgumu: negribu jūs ne pazīt, ja neatbrauksiet Chortiščes ciematā.»

Tad Grigorija Grigorjeviča kambarsulainis novilka viņam svārkus un zābakus, uzvilka viņam naktssvārkus, un Grigo-rijs Grigorjevičs iezvēlās guļā, un, likās, viens milzīgs pēlis tizgūlās otram.

«E, puis! Kur tu skrej, nelieti? Panāc šurp, sakārto man apsegu! Ē, puis! Paliēc zem galvas sienu! Un kas, vai zirgus jau padzirdīja? Vēl sienu! Te zem šiem sāniem! Un sakārto, nelieti, pamatīgi apsegu! Lūk tā, vēl! och!...»

Tad Grigorijs Grigorjevičs vēl nopūtās reizes divas un pa-laida pa visu istabu caur degunu negantu svilpienu, brīžiem tā iekrākdamies, ka vecene, kas snauda uz lāviņas, atmodu-sies pēkšņi iepleta acis un paraudzījās uz visām pusēm, bet, neko neredzēdama, apmierinājās un aizsnaudās no jauna.

Otrā dienā, kad Ivans Fjodorovičs atmodās, muižnieka jau vairs nebija. Tas bija tikai kāds ievērojams notikums, kas viņam bija atgadījies ceļā. Trešā dienā pēc tam viņš jau tuvojās savam ciematīnam. Viņš sajuta, ka sirds viņam sāk stipri pukstēt, kad parādījās, spārnus vēcinādamas, vēja dzir-navas un kad samērā ar to, kā žīds dzina savus kleperus kalnā, lejā parādījās vītolu

rinda. Spirgti un spilgti viņu starpā spīdēja dīķis un izdvesa veldzi. Te viņš kādreiz bija peldējies; šajā pašā dīķī viņš kādreiz kopā ar bērniem bija bridis līdz kaklam ūdenī pēc vēžiem. Kulba uzbrauca uz dambja, un Ivans Fjodorovičs ieraudzīja to pašu senlaicīgo mājiņu, tās pašas ābeles un ķezberes, pa kurām viņš kādreiz slepus bija ložņājis. Tikko viņš iebrauca pagalmā, kad no visām pusēm saskrēja suņi: brūni, melni, pelēki, raibi. Daži riedami metās zirgiem zem kājām, citi skrēja nopakaļus, pa-manījuši, ka ass ieziesta taukiem; viens, stāvēdams pie vir-tuves un kāju uzlicis kaulam, vaukšķēja pilnā rīklē, otrs rēja iztālēm un skraidīja uz priekšu un atpakaļ, kuļādams asti un it kā teikdams: «Paskatieties, kristīgie ļautiņi, kāds es esmu jauneklis!» Puikas nosmulētos krekliņos saskrēja skatīties. Cūka, kas staigāja pa pagalmu ar sešpadsmiit sivēniem, pa-cēla pētīgi savu purnu un ierukšķējās skaļāk nekā parasti. Pagalmā uz izklātiem palagiem saulē kaltējās kvieši, prosa un mieži. Uz jumta arī kaltējās ne mazums dažādu zāļu: cigoriņi, mauragas un citas. Ivans Fjodorovičs tā bija aizņemts no visa tā aplūkošanas, ka atjēdzās tikai tad, kad raibais suns bija iekodis ikros žīdam, kas

norāpās no bukas. Saskrē-jušie mājas ļaudis, kas sastāvēja no pavāres, vienas sievas un divām meičām villainos svārkos, pēc pirmajiem izsaucieniem: «tas jau ir mūsu jaunais pans!» paziņoja, ka krustmāmiņa kopā ar kalponi Palaškt un kučieri Omelku, kas bieži izpildīja dārznieka un sarga vietu, stādot dārzā kuku-ruzu. Taču krustmāmiņa, kas jau no tālienes bija ieraudzī-jusi mašām klāto kulbu, bija jau klāt. Un Ivans Fjodorovičs bija pārsteigts, kad viņa to gandrīz pacēla uz rokām, it kā neticēdams, vai tā ir tā pati krustmāmiņa, kas viņam rak-stīja par savu vārgumu un slimību.

III Krustmāmiņa

Krustmāmiņai Vasilisai Kašparovnai šai laikā bija ap piec-desmit gadu. Precējusies viņa nekad nebija bijusi un arvien teica, ka jaunavas dzīve viņai dārgāka par visu. Taču, cik atceros, nekad neviens arī nebija bildinājis viņu. Tas cēlās no tam, ka visi vīrieši izjuta viņas tuvumā kaut kādu bik-lumu un neuzdrošinājās viņu bildināt. «Vasilisai Kašparov-nai ir pārāk stingrs raksturs,» līgavaiņi sprieda, un viņiem bija taisnība, jo Vasilisa Kašparovna prata kuru katru pa-taisīt zemāku par zāli. Dzērāju dzirnavnieku, kas gluži

nekur nederēja, viņa, pati ar savu vīrišķīgo roku paplūkādama ik-dienas aiz matu cekula, bija pratusi pārvērst zeltā, ne tik vien cilvēkā. Augumā viņa bija tikko ne milzis, miesās pilnīgi samērīgi tukla un spēcīga. Likās, ka daba bija izdarījusi nepiedodamu kļūdu, likdama viņai valkāt darbdienās brūnu, sīki krokotu kapotu un Lieldienās un savā vārdadienā sarakanu kašemira šalli, lai gan viņai vislabāk būtu piestāvējušas dragūna ūsas un garie zābaki. Bet viņas nodarbības pilnīgi saskanēja ar viņas izskatu: viņa pati vizinājās laivā, airēdama veiklāk par jebkuru zvejnieku; medija putnus; uzrau-dzīja neatlaidīgi siena plāvējus; zināja uzskaitīt visas melones un arbusus sakņu dārzā; ņēma nodevas pa piecām kapeikām no katra vezuma, kas brauca pāri viņas dambim, līda augšā kokos un purināja bumbierus, pēra slinkos vasaļus ar savu briesmīgo roku un pasniedza ar to pašu bargo roku glāzīti degvīna tiem, kas to pelnījuši. Gandrīz vienā un tai pašā laikā viņa rājās, krāsoja dziju, skrēja uz virtuvi, gatavoja kvasu, vārīja medus ievārījumu, rosījās visu dienu un visu paguva izdarīt īstā laikā. Sekas bija tās, ka Ivana Fedoroviča mazā muižiņa, kas pēc

pēdējās revīzijas aptvēra astonpadsmīt dzimtļaudis, uzplauka vārda pilnā nozīmē. Bez tam arī viņa karsti mīlēja savu māsasdēlu un rūpīgi krāja tam kapeikas. Pēc atgriešanās mājās Ivana Fjodoroviča dzīve galīgi pār-grozījās un ievirzījās pavisam citās sliedēs. Likās, daba viņu tieši bija radījusi pārvaldīt muižu ar astonpadsmīt dzimt-ļaudīm. Pati krustmāmiņa ievēroja, ka viņš būs labs saim-nieks, kaut gan ne visās saimniecības nozarēs atļāva viņam iejaukties. «Viņš vēl jauneklis!» viņa parasti sacīja, lai gan Ivanam Fjodorovičam bija turpat jau četrdesmit gadu: «Kur nu viņam visu zināt!» Viņš tomēr neatlaidīgi uzturējās lauka pie labības un siena plāvējiem, un tas sagādāja viņa lēnprā-tīgajai dvēselei neizskaidrojamu baudu. Desmitu un vairāk spožu izkapšu vienprātīgie atvēzieni; vienmērīgās rindās gul- stošies zāles vāli: pa brīžiem plāvēju skalās dziesmas, gan līksmas, kā viesus sveicot, gan skumjas, kā atvadoties; klu-sais, dzidrais vakars, — un kāds vakars! cik brīvs un spīgts ir gaiss! kā viss tad atdzīvojas: stepe zvīļo sarkanās, tumš-zilās, ugunīgās puķēs; paipalas, sigas, kaijas, sienāži, tūksto-šiem kukaiņu, un visi tie svilpo, dūc, sīc,

čirkst, klieudz; un pēkšņi saskaņots koris; un viss tas neapklust ne uz mirkli; bet saule riet un noriet. Uch, cik spīgti un labi! Uz lauka šur tur tiek iekurta uguns un uzlikti katli, bet ap katliem sasēžas ūsainie pļāvēji; kūp ķilķenu vira; krēsla sabiezē... Grūti izstāstīt, kas tad notika ar Ivanu Fjodoroviču. Pļāvējiem piebiedrojies, viņš aizmirsa nomēģināt to ķilķenus, kuri viņam ļoti garšoja, un stāvēja nekustīgi uz vietas, seko-dams ar acīm debess dzidrumā ienirstošai kaijai vai skaitī-dams nopļautās labības kopīņas, kas bija izkaisītas pa lauku.

Īsā laikā Ivanu Fjodoroviču izdaudzināja par lielu saim-nieku. Krustmāmiņa nevarēja vien nopriecāties par savu māsasdēlu, un nekad nepalaida garām gadījumu nepalīdēt ar viņu. Kādu dienu — tas bija jau pēc labības pļau-jas beigām, jūlija beigās — Vasiļisa Kašparovna, saņēmusi ar noslēpumainu seju Ivanu Fjodoroviču pie rokas, teica, ka viņa tagad gribot parunāt ar viņu par lietu, kas viņu jau sen nodarbinot.

«Tev, mīļais Ivan Fjodorovič, ir zināms,» viņa iesāka, «ka tavā ciematā ir astoņpadsmit dzimtcilvēku, protams, tas tā pēc revīzijas

datiem, bet īstenībā varbūt salasīsies vairāk, varbūt ap divdesmit četriem. Bet ne par to ir runa. Tu zini to mežiņu, kas aiz mūsu aploka un droši vien zini aiz tā meža lielo pļavu: tā ir bezmaz divdesmit desetinu; bet zāles tik daudz, ka katru gadu var pārdot vairāk nekā par simt rubļiem, it īpaši, ja, kā runā, Gadjačā stāvēs jātnieku pulks.»

«Kā ne, krustmāmiņ, zinu: zāle ļoti laba.»

«To es pati zinu, ka ļoti laba; bet vai tu arī zini, ka visa šī zeme īstenībā ir tava? Ko tu tā iepleti acis? Klausies, Ivan Fjodorovič! Tu atceries Stepanu Kuzmiču? Ko es runāju: atceries! Tu toreiz vēl biji tik maziņš, ka nevarēji pat viņa vārdu izrunāt. Kur nu! Atceros, kad atbraucu tieši Filipu priekšgavēnī un paņēmu tevi rokās, tad tu man tikko nesabojāji visu kleitu; laime, ka paguvu tevi nodot auklei Matronai; tāds tu toreiz biji palaidnis. Bet ne par to ir runa. Visa zeme, kas aiz mūsu ciemata un pats Chortiščas ciemats piederēja Stepanam Kuzmičam. Viņš, tev jāzina, tevis vēl nebija pa-saulē, sāka braukāt pie tavas māmiņas, — protams, tādā laikā, kad tavs tēvs nebija mājās. Bet es tomēr to nesaku kā pārmetumu viņai, — lai dievs mielo viņas

dvēseli! — kaut gan nelaiķe arvien bija netaisna pret mani. Bet ne par to ir runa. Kā tas arī būtu bijis, tikai Stepans Kuzmičs izgata-voja tev dāvinājuma aktu uz to pašu muižu, par kuru tev stāstīju. Bet tavai nelaiķa mātei, pašu starpā runājot, bija ārkārtīgi savāds raksturs. Pats velns (lai dievs man piedod šo nelāgo vārdu!) nebūtu varējis viņu saprast. Kur viņa lika šo aktu, to tikai dievs vien zina. Domāju, ka tas atrodas šī vecpuiša Grigorija Grigorjeviča Storčenko rokās. Sim resn-vēderainajam blēdim tika rokā visa viņa muiža. Esmu gatava derēt uz diezin ko, ja viņš nav aktu noslēpis.»

«Atļaujiet ziņot, krustmāmiņ: vai tas nav tas pats Stor-čenko, ar kuru es iepazinos stacijā?» Te Ivans Fjodorovičs izstāstīja par savu satikšanos.

«Kas viņu zina!» krustmāmiņa, mazliet padomājusi, atbil-dēja, «varbūt viņš arī nav nelietis. Taisnība, viņš tikai priekš pusgada ir atbraucis pie mums dzīvot; tik īsā laikā cilvēku nevar iepazīt. Vecene turpretim, viņa māte, kā dzirdēju, esot ļoti sapratīga sieviete un, saka, liela meistariene gurķu iesā- lišanā; tepiķus viņas pašas meitas protot teicami izgata-vot. Bet tā kā tu saki, ka viņš tevi labi uzņēmis, tad aizbrauc pie

viņa; varbūt vecais grēcinieks klausīs savai sirdsapziņai un atdos, kas viņam nepieder. Gandrīz vari braukt arī bričkā, tikai nolādētie bērni izvilkuši pakalējā pusē visas naglas; būs jāsaka kučierim Omelkam, lai viscaur labāk pienaglo ādu.»

«Kādēļ, krustmāmiņ? Nemšu ratus, ar kuriem jūs daž-reiz braucat putnus šaut.»

Ar to saruna beidzās.

IV Pusdienas

Ap pusdienas laiku Ivans Fjodorovičs iebrauca Chortiščas ciematā un kļuva mazliet nemierīgs, kad sāka tuvoties kungu mājai. Sī māja bija gara un nevis zem meldru jumta, kā daudziem apkārtnes muižniekiem, bet koka. Divi klētis pa-galmā arī zem koka jumta; ozolkoka vārti. Ivans Fedorovičs bija līdzīgs tam frantam, kas, atbraucis ballē, redz visus, kurp vien paskatās, greznāk gērbušos par sevi. Aiz cieņas viņš apstādināja savus ratus pie klēts un gāja kājām uz lieveni.

«Ā! Ivans Fjodorovičs!» iesaucās resnais Grigorijs Grigor-jevičs, kas staigāja pa pagalmu svārkos, bet bez kaklauta, vestes un bikšturiem. Tomēr arī šis ietērps apgrūtināja viņa tuklo

briedumu, jo sviedri viņam lija aumaļām.

«Vai jūs neteicāt, ka tūliņ, tikko būsiet satikuši krust- māmiņu, atbrauksiet, bet neatbraucāt?» Pēc šiem vārdiem Ivana Fjodoroviča lūpas sastapās ar tiem pašiem pazīstama-jiem spilventiņiem.

«Pa lielākai daļai saimniecības darbi... Es gan atbraucu pie jums tik uz īsu brīdi, īstenībā darīšanās ...»

«Uz īsu brīdi? Tas nu gan nebūs. E, puisī!» resnais saim-nieks iesaucās, un tas pats zēns kazaka svārkos izskrēja no virtuves. «Saki Kasjanam, lai vārtus tūliņ aiztaisa, dzirdi, — aiztaisa ciešāk! Bet šī pana zirgus lai tūliņ izjūdz. Lūdzu istabā: te tāda suta, ka man viss kreklis slapjš.»

Ivans Fjodorovičs, ienācis istabā, apņēmās netērēt velti laiku un, par spīti savam biklumam, rīkoties enerģiski.

«Krustmāmiņai bija tas gods... teica man, ka nelaiķa Stepana Kuzmiča dāvinājuma akts ...»

Grūti attēlot, cik nepatīkami pie šiem vārdiem saviebās Grigorija Grigorjeviča platā seja. «Nudien, nekā nedzirdu!» viņš atbildēja. «Man jums jāsap, ka man kreisajā ausī bija ielīdis

tarakans. Krievu istabās nolādētie kacapi viscaur ielaiduši tarakanus. Nav aprakstāms ne ar kādu spalvu, kas tās bija par mokām — tā kutina, tā kutina ... Man palīdzēja kāda vecīte ar visvienkāršāko līdzekli. ...»

«Es gribēju sacīt...» Ivans Fjodorovičs iedrošinājās pār-traukt, redzēdams, ka Grigorijs Grigorjevičs ar nodomu grib

novirzīt sarunu uz citu pusi, «ka nelaiķa Stepana Kuzmiča testamentā tiek pieminēts, tā sacīt, dāvinājuma akts... pēc tā man nākas ...»

«Zinu, to krustmāmiņa paguvusi jums iestāstīt. Tie ir meli, nudien, meli! Nekādu dāvinājuma aktu krusttētiņš nav at-stājis. Kaut gan, taisnība, testamentā ir minēts kaut kāds akts; bet kur tad tas ir? Neviens tādu nav uzrādījis. Es jums to saku tāpēc, ka no sirds vēlu jums labu. Nudien, tie ir meli!»

Ivans Fjodorovičs apklusā, apdomādams, ka varbūt krust- māmiņai patiesi tas tik tā licies.

«Bet, lūk, nāk šurp māmiņa ar māsām!» Grigorijs Grigor-jevičs sacīja, «tātad pusdienas jau gatavas. Iesim!» Viņš ievilka Ivanu Fjodoroviču aiz rokas istabā, kur galdā stāvēja degvīns un uzkožamie.

Tajā pašā laikā ienāca vecenīte, maziņa, īsta kafijas kanna aubītē, ar divām jaunkundzēm — gaišmati un tumšmati. Ivans Fjodorovičs kā labi audzināts kavalieris vispirms noliecās pie vecāsmātes rokas un pēc tam pie abu jaunkundžu rokām.

«Tas, māmiņ, mūsu kaimiņš, Ivans Fjodorovičs Šponka!» Grigorijs Grigorjevičs sacīja.

Vecīte vērīgi skatījās Ivanā Fjodorovičā vai varbūt tikai izlikās skatāmies. Tomēr tā bija pati labsirdība; tā vien likās, it kā viņa gribētu vaicāt Ivanam Fjodorovičam: cik jūs esat ziemeļi iesālījuši gurķu?

«Vai degvīnu dzērāt?» vecīte prasīja.

«Jūs, māmiņ, tiešām neesat izgulējusies,» Grigorijs Grigorjevičs sacīja, «kas gan viesim vaicā, vai viņš ir dzēris? Jūs tikai piedāvājiet; bet vai esam dzēruši vai ne, tā mūsu darīšana. Ivan Fjodorovič! lūdzu: nagleņu vai Trofima degvīniņu? Kāds jums labāk tīk? Ivan Ivanovič, ko tu stāvi?» Grigorijs Grigorjevičs piebilda, atgriezdamies atpakaļ, un Ivans Fjodorovičs ieraudzīja Ivanu Ivanoviču, kas tuvojās degvīnam, svārkos ar garām stērbelēm un

milzīgu, stāvu ap-kakli, kas aizsedza viņam visu pakausi, tā ka galva likās sēžam apkaklē kā bričkā.

Ivans Ivanovičs pienāca pie degvīna, paberzēja rokas, ap-skatīja pamatīgi glāzīti, ielēja, pacēla pret gaismu, izgāza uz reizi no glāzītes visu degvīnu mutē, bet nenorīdams paska-loja to labi krietni pa muti, pēc tam tik norija un, uzk(maizi ar sālītu gaileni, griezās pie Ivana Fjodoroviča.

«Vai man nav gods runāt ar Ivanu Fjodoroviču Sponkai kungu? »

«Tieši tā,» Ivans Fjodorovičs atbildēja.

«Ļoti stipri jums labpaticis pārmainīties no tā laika, kamei jūs pazīstu. Kā ne!» Ivans Ivanovičs turpināja, «es jūs v atceros, lūk, kādu!» Pie tam viņš pacēla plaukstu aršinas aug stumā no grīdas. «Jūsu nelaiķa tētiņš, lai dievs viņam dod debesu valstību! bija rets cilvēks. Arbūzi un melones viņam arvien bija tādi, kādus tagad nekur neatradīsiet. Kaut va tepat,» viņš turpināja, pavezdams viņu sāņus, «dod jum galdā melones, — kas tās par melonēm? Ir skatīties negri-bas! Ticiet vai ne, cienītais kungs, ka viņiem bija arbūzi,» viņš teica ar noslēpumainu sejas

izteiksmi, izplezdams rokas, it kā gribētu apskaut resnu koku, «nudien, lūk, kādi!»

«Iesim pie galda!» Grigorijs Grigorjevičs sacīja, saņem-dams Ivanu Fjodoroviču aiz rokas.

Grigorijs Grigorjevičs nosēdās savā parastajā vietā, galda galā, aizsējies sev priekšā milzīgu servjeti un tādā veidā izskatīdamies pēc tiem varoņiem, ko bārddziņi krāso uz savām izkārtnēm. Ivans Fjodorovičs sarkdams nosēdās viņam ierādītajā vietā abām jaunkundzēm pretim; bet Ivans Ivanovičs nekavējās novietoties viņam blakus, pie sevis prie-cādamies, ka būs kāds, kam pastāstīt savas gudrības.

«Jūs velti paņēmat pakaļgabalu, Ivan Fjodorovič! Tas ir tītars!» vecīte teica, griezdamās pie Ivana Fjodoroviča, kam lauku sulainis, tērpies pelēkā frakā ar melnu ielāpu, patlaban pienesa bļodu ar cepeti. «Ņemiet muguriņu!»

«Māmiņ! jūs taču neviens nelūdz iejaukties!» Grigorijs Grigorjevičs ieteicās. «Esiet pārliecināta, ka viesis pats zina, ko ņemt. Ivan Fjodorovič, ņemiet spārniņu, to otru, ar na- biņu! Bet ko tad jūs tik maz paņēmat? Ņemiet gurniņu! Ko tu tā stāvi ar bļodu, muti ieplētis? Lūdz, meties, nelieti, ceļos! Saki tūliņ: «Ivan Fjodorovič, ņemiet

ciscinu!»»»

«Ivan Fjodorovič, ņemiet cisciņu!» ierēcās, ceļos nometies, sulainis ar bļodu.

«Hm! kas tie par tītariem!» Ivans Ivanovičs pusbalsī nici-noši teica, pievērsies savam kaimiņam. «Vai tādām jābūt tītaram? Ja jūs būtu redzējuši manus tītarus! Apgalvoju jums, ka tauku vienā pašā vairāk nekā desmitos tādos kā šie. Vai ticat, mans kungs, ka pat pretīgi skatīties, kad viņi man staigā pa pagalmu — tik trekni!...»

«Ivan Ivanovič, tu melo!» Grigorijs Grigorjevičs iebilda, ieklausījies viņa runā.

«Es jums teikšu,» Ivans Ivanovičs tāpat turpināja stāstīt savam kaimiņam, izlikdamies, it kā viņš Grigorija Grigor-jeviča vārdus nebūtu dzirdējis, «kā pērngad, kad es tos transportēju uz Gadjaču, deva piecdesmit kapeikas par ga-balu, un tad ari vēl negribēju ņemt!» .

«Ivan Ivanovič, saku tev, ka tu melo!» Grigorijs Grigor-jevičs atkārtoja lielākas skaidrības dēļ pa balsienam un skaļāk.

Bet Ivans Ivanovičs, izlikdamies, ka tas nepavisam neattiecas uz viņu, turpināja tāpat, tikai daudz klusāk:

«Tiešām, mans kungs, negribēju ņemt.

Gadjača nevienam muižniekam...»

«Ivan Ivanovič, tu taču esi mulķis un vairāk nekas,» Gri-gorijs Grigorjevičs skaļi sacīja. «Jo Ivans Fjodorovičs to visu zina labāk par tevi un tiešām neticēs tev.»

Te nu Ivans Ivanovičs pavisam apvainojās, apklusa un nē-mās notiesāt tītaru, lai gan tas nebija tik treknš kā tie, uz kuriem bija pretīgi skatīties.

Nažu, karošu un šķīvju šķindoņa apklusināja uz brīdi sa-runas; bet visskaļāk bija dzirdams, kā Grigorijs Grigorjevičs izsūca smadzenes no aitas kaula.

«Vai jūs esat lasījuši,» Ivans Ivanovičs prasīja pēc neilgas klusēšanas, izbāzdams galvu no savas bričkas uz Ivana Fjodoroviča pusi, «grāmatu: «Korobeiņikova ceļojums uz svētām vietām»? Īsta bauda dvēselei un sirdij! Tagad tādas grāmatas neiespiež. Ļoti nožēlojami, ka neapskatījos, kura gada.»

Ivans Fjodorovičs, sadzirdējis, ka runa iet par grāmatu, sāka centīgi uzliet sev mērci.

«Tiešām brīnišķīgi, mans kungs, kad apdomā, ka vienkāršs pilsonis apstaigājis visas šīs vietas; vairāk par trīs tūkstoš verstīm, mans kungs!

vairāk par trīs tūkstoš verstīm! Tiešām dievs pats viņu izredzējis apmeklēt Palestīnu un Jeruzalemi.»

«Jūs sakāt, ka viņš,» sacīja Ivans Fjodorovičs, kas daudz bija dzirdējis par Jeruzalemi vēl no sava denščika, «ir bijis arī Jeruzalemē?»

«Par ko jūs runājat, Ivan Fjodorovič?» Grigorijs Grigorj vič atsaucās no galda gala.

«Man, tas ir, bija izdevība piezīmēt, ka pasaulē ir kād tālas zemes!» Ivans Fjodorovičs sacīja, būdams no sirds p ! cīgs par to, "ka bija izteicis tik garu un grūtu frāzi.

«Neticiet viņam, Ivan Fjodorovič!» Grigorijs Grigorjevi sacīja, labi neieklausījies: «melo vienā melošanā!»

Pa tam pusdienas bija paēstas. Grigorijs Grigorjevičs aiz-gāja uz savu istabu pa ieradumam mazliet nokrākties, bet viesi aizgāja vecenītei-saimniecei un jaunkundzēm līdzī uz viesistabu, kur tas pats galds, uz kura viņi bija atstājuši deg-vīnu, iziedami pusdienās, it kā caur kādu pārvēršanos bija pārklājies bļodiņām ar dažāda veida ievārījumiem un bļo-dām ar ķiršiem, arbūziem un melonēm. Grigorija Grigorje-viča neklātbūtne bija visā nomanāma:

saimniece kļuva runī-gāka un atklāja pati, nelūgta, daudz kulināru noslēpumu, kā izgatavot pastili, kā kaltēt bumbierus. Pat jaunkundzes sāka runāt; bet gaišmate, kura likās par gadiem sešiem jaunāka par savu māsu un kurai pēc izskata bija ap divdesmit pieci gadi, bija mazrunīgāka. Bet vairāk par visiem runāja un ro-sījās Ivans Ivanovičs. Būdams pārliecināts, ka viņu tagad ne-viens nepārtrauks un nejauks, viņš stāstīja gan par gurķiem, gan par kartupeļu dēstīšanu, gan par to, cik senos laikos bijuši gudri cilvēki — ar tagadējiem nav ko salīdzināt! — gan par to, ka visi ar laiku topot gudrāki un nonākot pie vissarež-gītāko lietu izdomāšanas. Vārdu sakot, tas bija viens no tiem cilvēkiem, kas ar lielāko prieku mīl nodarboties gan ar spir-dzinošām sarunām un runā par visu, par ko vien var runāt. Ja saruna grozījās ap svarīgiem un cēliem priekšmetiem, tad Ivans Ivanovičs nopūtās pēc katra vārda, viegli galvu palo-cīdams; ja runāja par saimniecības lietām, tad izbāza galvu no savas bričkas un savilka tādus vaibstus, ka, tajos skatoties, likās, varēja izlasīt, kā izgatavot bumbieru kvasu, cik lielas tās melones, par kurām viņš runāja un cik treknas

tās zosis, kas skraida viņam pagalmā. Beidzot, ar lielām pūlēm, jau vakarā, Ivanam Fjodorovičam izdevās atvadīties un, lai gan viņš bija piekāpīgs un viņu ar varu gribēja paturēt pārnak-šņot, viņš tomēr palika pie sava nodoma braukt un aiz-brauca.

V Krustmamiņas jaunais nodoms

«Nu, ko? vai izmānīji vecajam blēdim dokumentu?» Ar tādu jautājumu Ivanu Fjodoroviču saņēma krustmāmiņa, kas ar nepacietību jau vairāk stundu bija gaidījusi viņu uz lie-veņa un nenocietās, beidzot, neizskrējusi aiz vārtiem.

«Nē, krustmāmiņ,» Ivans Fjodorovičs sacīja, izkāpdams no ratiem, «Grigorijam Grigorjevičam nav nekāda dokumenta.»

«Un tu noticēji viņam! Viņš melo, nolādētais! Kad kād-reiz nokļūšu, tiešām, piekaušu viņu pašas rokām! O, nolai-dīšu viņam taukus! Tomēr iepriekš jāaprunājas ar mūsu tie-sas piesēdētāju, vai nevar tiesas ceļā no viņa piedzīt. Bet ne par to tagad ir runa. Nu, vai pusdienas bija labas?»

«Ļoti ... jā, visai, krustmāmiņ!»

«Nu, kādi ēdieni bija? Izstāsti! Vecā, zinu, ir meistariene pārzināt virtuvi!»

«Siera rauši ar krējumu, krustmāmiņ, mērce ar baložiem, pildītiem...»

«Bet tītars ar plūmēm bija?» krustmāmiņa prasīja, tāpēc ka pati ļoti labi prata izgatavot šo ēdienu.

«Bija arī tītars ... Ļoti skaistas jaunkundzes, Grigorija Grigorjeviča māsiņas, it īpaši gaišmate!»

«A!» krustmāmiņa sacīja un vērīgi paraudzījās Ivanā Fjodorovičā, kas nosarcis nolaida acis. Jauna doma pēkšņi iešā-vās viņai galvā. «Nu, ko?» viņa ziņkāri un žirgti iejautājās, «kādas viņai uzacis?» Nav lieki atzīmēt, ka krustmāmiņa sie-vietes skaistuma pirmajā vietā stādīja uzacis.

«Uzacis, krustmāmiņ, taisni tādas, kādas, kā jūs stāstījāt, jaunībā bijušas jums. Un visā sejā nelieli vasaras raibumi.»

«A!» krustmāmiņa teica, apmierināta ar Ivana Fjodoroviča piezīmi, lai gan viņam ne prātā nebija nācis izteikt viņai ar to komplimentu.

«Kāda viņai bija kleita? kaut gan tagad grūti atrast tādu blīvu audumu, no kāda, piemēram, man šis kapots. Bet ne par to ir runa. Nu, ko, vai tu sarunājies ar viņu par kaut ko?»

«Tas ir, kā .. . es, krustmāmiņ? Jūs varbūt jau domājat...»

«Nu, kas? Kas tur par brīnumu? Tas dieva prāts. Varbūt tev jau no laika gala nolemts dzīvot ar viņu pārīti?»

«Nesaprotu, krustmāmiņ, kā jūs varat to teikt. Tas pierāda, ka jūs pavisam nepazīstat mani...»

«Nu, lūk, jau apvainojies!» krustmāmiņa sacīja. «Kā jauns zēns!» viņa pie sevis nodomāja, «neko nesaprot! Jāsaved būs viņi kopā, lai iepazīstas!» Tad krustmāmiņa izgāja apskatīties virtuvē un atstāja Ivanu Fjodoroviču vienu. Bet no tā laikn viņa tikai par to vien domāja, kā drīzāk redzēt savu māsas dēlu apprecējušos un paauglēt mazbērnus. Viņas galvā krājās vienīgi tik domas par gatavošanos uz kāzām, un varēja novērot, ka viņa visos darbos bija kļuvusi daudz rosīgāka nekā agrāk; kaut gan šie darbi vairāk gāja uz slikto, nekā labo pusi. Bieži, gatavodama kādu saldu cepumu, kādus viņa vis-pār nekad neuzticēja virējai, viņa, aizmirsusies un iedomā-damās, ka viņai blakus stāv mazais krustdēla dēliņš, kas lūdz cepumu, pastiepa viņam roku ar labāko gabalu, bet sētas suns, to izmantodams, pakampa gardo kumosu un, skaļi šņakstinādams, atmodināja viņu no dziļajām domām, par ko arī ikreizes saņēma pērienu ar

biguli. Viņa pat atstāja savu iemīloto nodarbošanos un nebrauca medībās, sevišķi pēc tam, kad irbes vietā bija nošāvusi vārnu, kas agrāk viņai nekad nebija gadījies.

Beidzot pēc kādām četrām dienām visi ieraudzīja no šķūņa izvilktu bričku. Kučieris Omelko, reizē arī dārznieks un sargs, jau no paša agra rīta klauvēja ar āmuru un piesita ādu, nemitīgi trenkādams prom suņus, kas laizīja riteņus. Turu par savu pienākumu iepriekš pavēstīt lasītājiem, ka tā bija tieši tā pati brička, kurā vēl Ādams bija braucis, un tā-pēc, ja kāds uzrādītu citu Ādama bričku, tad tie ir dzīvi meli un brička patiesi viltota. Pavisam nezināmi, kā tā izglā-busies no ūdensplūdiem, jādodomā, ka Noasa šķirstā tai bijis ierādīts īpašs šķūnis. Ļoti žēl, ka lasītājiem nevar dzīvi at-tēlot tās izskatu. Pietiek sacīt, ka Vasilisa Kašparovna bija ļoti mierā ar tās architekturu un vienmēr nožēloja, ka vec-laiku ekipāžās izgājušas no modes. Pati bričkas uzbūve — mazliet sašķiebtā uz sāniem, tas ir tā, ka labā puse bija daudz augstāka par kreiso, viņai ļoti patika, tāpēc ka no vienas pu-ses var, kā viņa teica, iekāpt maza auguma cilvēks, bet no otras — liela. Bet bričkas iekšpusē varēja novietoties

apmē-ram pieci maza auguma cilvēki un trīs tādi kā krustmāmiņa. Ap pusdienu Omelko, ticis galā ar bričku, izveda no kūts trīs zirgus, drusku jaunākus nekā brička, un sāka piesaistīt viņus virvēm lieliskajai ekipāžai. Ivans Fjodorovičs un krust-māmiņa, viens no kreisās, otra no labās puses iekāpa bričkā, un tā sāka braukt. Zemnieki, kas gadījās ceļā, redzot tādu greznu ekipāžu (krustmāmiņa visai reti izbrauca tajā), god-bijīgi apstājās, noņēma cepures un klanījās līdz jostas vietai. Pēc apmēram divi stundām brička apstājās lieveņa priekšā, — domāju, nav jāsaka: Storčenko mājas lieveņa priekšā. Grigorija Grigorjeviča nebija mājās. Vecenīte ar jaunkun-dzēm iznāca saņemt viesus ēdamistabā. Krustmāmiņa pie-nāca cēliem soļiem, ar lielu veiklību paspēra vienu kāju uz priekšu un skaļi sacīja:

«Ļoti priecājos, mana kundze, ka man ir gods personīgi apliecināt jums savu cieņu; bet līdz ar rešpektu atļaujiet pateikties par viesmīlību, kādu parādījāt manam māsas dēlam Ivanam Fjodorovičam, kas daudz lepojas ar to. Jums varen jauki griķi, kundze, es tos redzēju šurp braukdama. Bet atļaujiet zināt, cik kopiņu jūs saņemat no desetas?»

Pēc tam sākās vispārīga saskūpstīšanās. Kad bija nosēdušies viesistabā, tad vecā saimniece iesāka:

«Par griķiem nevaru jums pateikt: tā ir Grigorija Grigor-jeviča lieta; es jau sen ar to nenodarbojos, un arī nevaru: esmu jau veca! Senos laikos mums mēdza būt, atceros, griķi līdz jostas vietai. Tagad diezin kas, lai gan saka, ka tagad viss labāk.» Te vecenīte nopūtās, un kaut kurš novērotājs būtu saklausījis šinī nopūtā senā astoņpadsmitā gadsimta nopūtu.

«Esmu dzirdējusi, mana kundze, ka jūsu pašu meitas prot izgatavot lieliskus tepiķus,» Vasilisa Kašparovna sacīja, un ar to aizskāra vecenītes visjūtīgākās dvēseles stīgas: pie šiem vārdiem viņa it kā atdzīvojās un valodas viņai raisījās par to, kā jākrāso dzija, kā dzija iepriekš jāgatavo. No grīdsegām valodas ātri pārgāja uz gurķu sālīšanu un bumbieru kaltēšanu. Vārdu sakot, nepagāja ne stunda, ka abas dāmas tā bija ieģrimušas sarunā, it kā jau visu mūžu būtu pazīstamas. Vasilisa Kašparovna daudz ko jau sāka stāstīt tik klusā balsī, ka Ivans Fjodorovičs neko nevarēja sadzirdēt.

«Vai nepatīk apskatīt?» pieceldamās sacīja

vecā saimniece. Viņai līdzī piecēlās jaunkundzes un Vasilisa Kašparovna, un visas devās uz meiču istabu. Krustmāmiņa tomēr deva zīmi Ivanam Fjodorovičam palikt uz vietas un kaut ko klusi pa-teica vecenītei.

«Mašeņka!» vecenīte teica, griezdamās pie gaišmates meičas: «paliec pie viesā un parunājies ar viņu, lai viesim ne-būtu garlaicīgi!»

Gaišmatainā jaunkundze palika un nosēdās uz divana. Ivans Fjodorovičs sēdēja savā krēslā kā uz adatām, sarka un nolaida acis, bet jaunkundze, likās, to nemaz neievēroja un vienaldzīgi sēdēja uz divana, apskatīdama cītīgi logus un sienas, vai sekodama acīm kaķim, kas bailīgi pabēga zem krēsliem.

Ivans Fjodorovičs mazliet uzmundrinājās un gribēja mē-ģināt uzsākt sarunu, bet, likās, ceļā bija pazaudējis visus vār-dus. Ne mazākā doma viņam neienāca prātā.

Klusēšana turpinājās ap ceturtdaļ stundas. Jaunkundze sēdēja arvien vēl tāpat.

Beidzot Ivans Fjodorovičs saņēmās: «Vasaru ļoti daudz mušu, cienītā!» viņš izteica pa pusei drebošā balsī.

«Pārāk daudz!» jaunkundze atbildēja. «Brālītis

priekš tām pagatavoja sitamo no vecas māmiņas kurpes, bet arvien vēl ir daudz.»

Saruna atkal aprāvās, un Ivans Fjodorovičs nekādā ziņā ne-atrada vārdus.

Beidzot saimniece ar krustmāmiņu un tumšmati jaun-kundzi atgriezās. Vēl mazliet patērzējusi, Vasilisa Kašpa-rovna atvadījās no vecenītes un jaunkundzēm, lai gan ļoti tika lūgta pārnakšnot. Vecenīte un jaunkundzes izgāja lie-venī pavadīt viesus un ilgi vēl klanījās krustmāmiņai un krustdēlam, kas lūkojās atpakaļ no bričkas.

«Nu, Ivan Fjodorovič, par ko tad jūs runājat divatā ar jaunkundzi?» krustmāmiņa ceļā prasīja.

«Ļoti kautrīga un tikumīga jaunava ir Marija Grigor-jevna,» Ivans Fjodorovičs sacīja.

«Klausies, Ivan Fjodorovič, es gribu nopietni parunāt ar tevi. Tev jau, paldies dievam, trīsdesmit astotais gads; die-nesta pakāpe tev jau laba diezgan; laiks padomāt arī par bērniem! Tev katrā ziņā vajadzīga sieva...»

«Kā, krustmāmiņ!» Ivans Fjodorovičs izbijies iesaucās, «kā, sieva? Nē, krustmāmiņ, esiet tik laipna... Jūs mani tiešām ievēdat kaunā... Es vēl nekad neesmu bijis precējies ... Es pavisam

nezinu, ko ar viņu iesākt!»

«Dabūsi zināt, Ivan Fjodorovič, dabūsi zināt,» krustmāmiņa smaidīdama noteica un nodomāja pie sevis: «Kur nu! viņš jau pavisam vēl jauns zēns: nekā nezina!» «Jā, Ivan Fjodorovič!» viņa dzirdami turpināja, «labāku sievu par Mariju Grigorjevnu tu neatradīsi. Bez tam tev jau viņa ļoti patika. Mēs jau par to daudz pārrunājām ar veco: viņa labprāt redzētu tevi par savu znotu. Vēl gan, tiesa, nav zināms, ko šis grēkdaris Grigorjevičs teiks, bet mēs neņemsim vērā viņu, un lai tikai viņš iedomājas neatdot pūru, mēs viņu ar tiesu...» Pa tam brička piebrauca pie mājas, un vecumvecie ādeņi atdzīvojās, sajuzdami tuvo atpūtu., «Klausies, Omeļko! zirgiem ļauj vispirms krietni atpūsties un izjūdzis neved tūlīt pie dzirdināšanas: tie ir karsti zirgi.» «Nu, Ivan Fjodorovič,» krustmāmiņa izkāpdama turpināja, «dodu tev padomu labi par to pārdomāt. Man vēl jāieskrien virtuvē: esmu aizmirsusi Solochai pasūtīt vakariņas, bet viņa, neliete, domāju, pati nebūs padomājusi par tām.»

Bet Ivans Fjodorovičs stāvēja kā pērkonas spēriena apdullināts. Tiesa, Marija Grigorjevna ļoti jauka sieviete; bet precēties! Tas viņam likās

tik savādi, tik brīnišķīgi, ka viņš par to nemaz nevarēja bez bailēm domāt. Dzīvot ar sievu! Nesaprotami! Viņš nebūs viens savā istabā, bet viņiem būs jābūt vienmēr diviem! Sviedri viņam izspiedās uz sejas, jo vairāk viņš iegrimā pārdomās.

Agrāk nekā parasts viņš nolikās gulēt, bet nevarēja aizmigt, lai kā arī necentās. Beidzot kārotais miegs, šis visu mierinā-tājs, ieradās pie viņa; bet kāds miegs! Vēl nesakarīgākus sapņus viņš nekad nebija redzējis. Te viņš sapņoja, ka viņam visapkārt viss rīb, griežas, bet viņš skrien, skrien, ko kājas nes .. . Jau sāk apgurt... Pēkšņi viņu kāds satver pie auss. «Ai! kas tas?» «Tā esmu es, tava sieva!» trokšņaini viņam saka kāda balss. Un viņš pēkšņi atmostas. Te viņam rādījās, ka viņš jau ir apprecējies, ka viss viņu mājiņā tik brīnišķs, tik savāds: viņa istabā vienas gultas vietā stāv divkārša; krēslā sēž sieva. Viņam neērti; viņš nezina, kā pieiet viņai, ko teikt viņai, un pamana, ka viņai ir zoss seja. Nejauši viņš pagriežas uz otru pusi un redz otru sievu, tāpat ar zoss seju. Pagriežas uz citu pusi — stāv trešā sieva; atpakaļ vēl viena sieva. Tad viņu pārņem skumjas: viņš metas bēgt dārzā; bet dārzā ir

karsti; viņš noņem cepuri, redz: arī cepurē sēž sieva. Sviedri viņam izspiedās uz sejas. Bāza roku kabatā pēc mut-autiņa — arī kabatā sieva; izņēma no auss vati — arī tur sēž sieva. Tad sāka viņš lēkāt uz vienas kājas, bet krust-māmiņa, skatīdamās viņā, runāja ar svarīgu sejas izteiksmi: «Jā, tev jālēkā, tāpēc ka tu tagad jau esi precējies cilvēks.» Viņš iet tai klāt, bet krustmāmiņa jau nav vairs krust-māmiņa, bet zvanu tornis. Un jūt, ka viņu kāds ar virvi velk tornī augšā. «Kas mani velk?» Ivans Fjodorovičs žēli ierunā-jās. «Tā esmu es, tava sieva, kas tevi velk, tāpēc ka tu esi zvans!» «Nē, es neesmu zvans, bet Ivans Fjodorovičs!» viņš kliedz. «Jā, tu esi zvans,» saka garām iedams N kājnieku pulka pulkvedis. Te viņš pēkšņi redz, ka sieva nemaz inav cil-vēks, bet kāda vilnas drēbe; ka viņš ir Mogiļevā iegājis vei-kalā pie tirgotāja. «Kādu drēbi vēlaties?» tirgotājs prasa, «ņemiet sievu, tā ir vismodernākā drēbe! ļoti izturīga! no tās visi sev tagad šuj svārkus.» Tirgotājs nomērī un griež sievu. Ivans Fjodorovičs paņem to padusē, iet pie žīda, drēbnieka. «Nē,» žīds saka, «tā ir slikta drēbe! no tās neviens sev nešuj svārkus ...» Bailēs un nesamaņā Ivans Fjodorovičs atmodās; auksti

sviedri plūda viņam aumaļām.

Tikko no rīta bija piecēlies, tūliņ ķēra pēc sapņu grāma-tas, kuras beigās kāds labdarīgs grāmatu tirgotājs aiz savas retās labsirdības un nesavtības bija ievietojis sapņu tulku. Bet tur nebija gluži nekas pat kaut mazliet līdzīgs tādām ne-sakarīgam sapnīm.

Pa tam krustmāmiņas galvā nobrieda pavisam jauns no-doms, par kuru jūs uzzināsiet nākamajā nodaļā. [1]

[1] Savu nodomu, — turpināt šo stāstu, Gogolis neizpildīja. — Red. 188